

Object of the Month

วัตถุจากคลังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

วัสดุ โลหะ ขนาด ตักกว้าง ๕.๘ ซม. สูง ๑๘.๕ ซม.

ศิลปะ ล้านช้าง อายุสมัย รัตนโกสินทร์

ลักษณะ พระพักตร์ค่อนข้างกลม พระขนงโก่ง พระเนตรเหลือบต่ำ พระนาสิกใหญ่ พระโอษฐ์ยิ้มสรวล พระรัศมีทรงกรวยยอดสูง ครองจีวรห่มเฉียง ชายสังฆาฏิปลายตัดตรงยาวจรดพระนาภี พระหัตถ์แสดงปางมารวิชัย พระหัตถ์ขวาวางคว่ำบนพระชานุ พระหัตถ์ซ้ายหงายขึ้นบนพระเพลา ประทับบนฐานบัวซ้อนเหนือฐานสิงห์ ด้านหน้ามีผ้าทิพย์

ปางมารวิชัย หรือ “ภูมิสถาปพรตมฺหฺรธา” แปลว่า “ปางตั้งแผ่นดิน”

วางพระหัตถ์ซ้ายหงายบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาวางคว่ำบนพระชานุ ปลายนิ้วพระหัตถ์ชี้ลงพื้นเพื่อเรียกพระแม่ธรณีมาเป็นพยานให้พระพุทธเจ้า เมื่อครั้งที่พระองค์ถูกมารผจญ พระพุทธรูปปางนี้ปรากฏเฉพาะอินเดียเหนือเท่านั้นและส่งอิทธิพลมายังศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับงานศิลปกรรมไทยอาจกล่าวได้ว่าพระพุทธรูปปางมารวิชัยเป็นที่นิยมค่อนข้างมาก โดยเฉพาะงานศิลปกรรมสมัยสุโขทัย อยุธยา จนกระทั่งถึงรัตนโกสินทร์

เชษฐ ติงส์ณัฐลี. มุทรา ท่าทาง เครื่องทรง สิ่งของ รูปเคารพในศาสนาพุทธ เช่น อินดู. นนทบุรี : มิวเซียมเพรส, ๒๕๖๕.

ปรมาณูชิตชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. ปฐมสมโพธิกถา. กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๐.

พระพุทธโมสเถระ. นิตานกถาพระพุทธประวัติตอนต้น. โดย ธนิต อยู่โพธิ์. กรุงเทพฯ : กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๓๐.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. พระพุทธรูปสำคัญและพุทธศิลป์ในดินแดนไทย. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๕๕.

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติตอนมารพจญ ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนการตรัสรู้ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปยังต้นพระศรีมหาโพธิ์ ปรางค์บัลลังก์สูง ๑๔ ศอก พระองค์ภาวนาว่า หากไม่บรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณจะไม่ลุกจากบัลลังก์นี้

พระยาวัสวดีมารเรียกรวมพลหมู่มาร แล้วเนรมิตตนให้มี ๒,๐๐๐ หัตถ์

ถืออาวุธต่าง ๆ ขึ้นทรงช้างคิริเมฆละความสูงประมาณ ๑๕๐ โยชน์ แล้วส่ง ยাত্রาโยธาทัพมารมาทางทิศเหนือ แต่เหล่ามารก็ไม่อาจทำร้ายพระพุทธเจ้า ได้แม้แต่น้อย

พระยามารจึงกล่าวอ้างว่าบัลลังก์นั้นบังเกิดขึ้นด้วยบุญบารมีของตน หมู่ มารเหล่านี้เป็นพยานได้ ขอให้พระองค์ลุกออกไปจากบัลลังก์ พระพุทธเจ้า ตรัสว่าบัลลังก์นี้เกิดจากบุญกุศลที่พระองค์ได้บำเพ็ญมามาก เมื่อครั้งบริจาค นางมัทรีเป็นทาน ฟันพสุธาทัพนาทถึง ๗ ครั้ง ฉะนั้นแล้วพระแม่ธรณีจึง จะเป็นพยานให้พระองค์ได้ แล้วเหยียดพระหัตถ์ขวาแตะแผ่นดิน

พระแม่ธรณีผุดขึ้นมาจากพื้นดินแล้วบีบน้ำออกจากมวยผม ซึ่งเป็นน้ำ ที่พระพุทธเจ้ากรวดลงพื้นดินจากการบำเพ็ญบุญในแต่ละชาติ กระแสน้ำได้ พัดพาช้างคิริเมฆและทัพมารไปจนสิ้น พระยามารเห็นดังนั้นก็ยกหัตถ์ขึ้น

นมัสการกล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า
แล้วกลับไปยังที่ของตน